

KOMMUNINFO

Helsingfors 20.5.2015

6 / 2015

Faderskapslagen revideras 2016 – faderskap kan erkännas redan vid mödrarådgivningen

Den nya faderskapslagen (11/2015) träder i kraft den 1 januari 2016. Samtidigt upphävs den tidigare lagen om faderskap (700/1976) från 1976. Den största ändringen gäller förfarandet för erkännande av faderskap i klara fall, som när de blivande föräldrarna lever i ett samboförhållande. I fortsättningen är det möjligt att erkänna faderskapet i samband med besök på rådgivningsbyrån för mödravård redan före barnets födelse.

Den största orsaken till att lagstiftningen om faderskap ses över är de förändringar som skett i familjestrukturerna. Vart tredje barn, dvs. ungefär 24 000 barn per år, föds idag i en sambofamilj. I dessa familjer är det biologiska faderskapet oftast klart och barnets far är i allmänhet villig att erkänna barnet. Målet har varit att modernisera förfarandet för erkännande av faderskap så att erkännandet i klara fall inte längre kräver att familjen besöker barnatillsyningsmannen efter att barnet fötts som det ser ut idag. Detta är smidigare för föräldrarna, speciellt med tanke på faderns arbetstid. Att erkänna faderskapet redan under graviditeten stärker också den blivande pappans föräldraskap.

Faderskapspresumtionen kvarstår oförändrad

Den så kallade faderskapspresumtionen som baserar sig på äktenskap ändras i praktiken inte. Om barnet föds under äktenskapet är det alltså också i fortsättningen den äkta mannen som konstateras vara far till barnet. Om barnet föds efter att maken avlidit, blir maken också i detta fall barnets far, om barnet kan ha blivit avlat innan makens död. Har modern före barnets födelse ingått nytt äktenskap, antas den senare maken dock vara far till barnet.

Erkännande och utredande av faderskap vid rådgivningen och hos barnatillsyningsmannen

Om faderskapet inte bestäms på basis av moderns äktenskap, kan faderskapet i klara fall erkännas redan före barnets födelse i samband med ett besök på rådgivningsbyrån eller i andra hand hos barnatillsyningsmannen. Man har uppskattat att faderskapet för 70–80 procent av de barn som föds till föräldrar i samboförhållanden (totalt ca 16 400–17 800 barn per år) kunde erkännas vid rådgivningsbyrån. Samtidigt kan paret ingå ett avtal om gemensam vårdnad om barnet. Handlingarna gällande erkännande och vårdnad sänds från rådgivningsbyrån till den barnatillsyningsman som har hand om att utreda faderskapet. Efter barnets födelse kontrollerar barnatillsyningsmannen moderns civilstånd och sköter vid behov om ett hörande. Om faderskapet har erkänts på förhand, kan erkännandet återkallas inom 30 dagar från barnets födelse genom att underrätta barnatillsyningsmannen om detta. Faderskapet kan således inte fastställas förrän tidsfristen löpt ut.

Om föräldrarna inte bor tillsammans, kan man inte avtala om barnets boende och umgängesrätt vid mödrarådgivningen utan dessa ska avtalas separat hos barnatillsyningsmannen efter barnets födelse.

I oklara fall eller om så önskas för övrigt ska faderskapsundersökningen och erkännandet av faderskapet ske hos barnatillsyningsmannen efter barnets födelse så som för närvarande. Moderskapsrådgivningen måste vägra att ta emot ett erkännande till exempel om den blivande moderns eller faderns identitet inte kan utredas tillförlitligt eller om det finns språksvårigheter som försvårar en tillförlitlig kommunikation.

Provtagning för rättsgenetisk faderskapsundersökning hos barnatillsyningsmannen

Om man blir tvungen att utreda det biologiska faderskapet genom en rättsgenetisk faderskapsundersökning, tas i stället cellprov från munnens slemhinna. Provet tas i första hand hos barnatillsyningsmannen. Den som undersökningen gäller tar provet själv inför barnatillsyningsmannen. I regel tas prov av barn av barnets vårdnadshavare. Barnatillsyningsmannen skickar proverna på analys.

Övergången till provtagning med tops från kindens insida snabbar märkbart på resultaten eftersom man kan slopa särskilda besök vid hälsostationen för provtagningen. Ungefär 4 000 prover har tagits varje år. Institutet för hälsa och välfärd bereder närmare anvisningar och skickar utrustning för provtagningen. Prover för faderskapsundersökning som förordnats av domstol tas fortsättningsvis vid någon av hälso- och sjukvårdens enheter.

Moderns rätt att motsätta sig frångås

Moderns rätt att motsätta sig en faderskapsutredning frångås. På detta sätt vill man främja barnets rätt att få vetskap om båda sina biologiska föräldrar. Beslut om att lägga ner en faderskapsutredning kan i de fall som räknas upp i faderskapslagen fattas av barnatillsyningsmannen i stället för av modern. Ett barn som har fyllt 15 år har rätt att själv motsätta sig en faderskapsutredning. En avbruten faderskapsutredning kan tas upp igen, om grunden för avbrytandet inte längre föreligger.

Fastställandet av faderskapet utvidgas

Barnatillsyningsmannens skyldighet att utreda faderskapet utvidgas och gäller också 15–17-åringar. För närvarande upphör skyldigheten när barnet fyller 15 år.

I framtiden kan barnatillsyningsmannen i vissa fall utreda faderskapet också när barnet har fötts under äktenskapet. Barnatillsyningsmannen kan utreda faderskap när barnets mor och den man som i enlighet med faderskapspresumtionen har konstaterats vara far till barnet tillsammans och inom sex månader från barnets födelse ber barnatillsyningsmannen utreda faderskapet. Barnatillsyningsmannen kan utreda faderskap också då en annan man har erkänt eller meddelat att han avser att erkänna barnet som fötts under äktenskapet och barnets mor och maken godtar att faderskapet utreds.

Fastställande av en avliden mans faderskap med rättsinnehavarnas samtycke

Enligt den nya faderskapslagen är det möjligt att fastsälla en avliden mans faderskap med rättsinnehavarnas skriftliga samtycke i magistraten, om faderskapsundersökning och den rättsgenetiska faderskapsundersökningen visar att mannen är barnets far. Om inte samtliga rättsinnehavare ger sitt samtycke, kan ärendet föras till domstol för avgörande.

Stöd för den nya uppgiften i kommuner och nationellt

Fastställandet av faderskap vid mödrarådgivningen är en ny uppgift som ändrar arbetsfördelningen mellan rådgivningarna och barnatillsyningsmannen och deras tidsanvändning. Man har uppskattat att mottagandet av erkännanden av faderskap efter övergångsperioden behöver i genomsnitt en halv timme extra tid. Den nya uppgiften ska beaktas i dimensioneringen av hälsovårdare och barnmorskor. I kommunerna måste etableringen av de nya uppgifterna och den arbetstid de erfordrar följas upp i hälsovårdarnas och barnmorskornas arbete vid mödrarådgivningen samt i barnatillsyningsmännens arbete. Målet är att på kommunnivå genomföra reformen så kostnadsneutralt som möjligt. Dessutom är det i kostnadsberäkningen skäl att beakta att det nya sättet för provtagning hos barnatillsyningsmannen är förmånligare än ett blodprov vid hälsocentralens laboratorium under läkares uppsikt. Detta medför inbesparingar för kommunerna.

Det finns inga regler för när faderskapet ska erkännas på förhand. Den rekommenderade tidpunkten för erkännande av faderskap vid mödrarådgivningen är efter halva graviditeten då man kan vara säker på att den fortskrider väl. Det lönar sig att på förhand komma överens om det besök då erkännandet av faderskap tas upp. Det rekommenderas att familjens övriga barn inte tas med till detta besök. Institutet för hälsa och välfärd ger ut en anvisning om detta i slutet av 2015.

Den nya uppgiften kräver samarbete mellan mödrarådgivningens personal och barnatillsyningsmännen och att båda parter dessutom stärker sitt kunnande. Social- och hälsovårdsministeriet, justitieministeriet och Institutet för hälsa och välfärd ordnar gemensam utbildning hösten 2015 för hälsovårdare och barnmorskor vid kommunernas mödrarådgivningar samt för barnatillsyningsmän inom socialväsendet. Utbildningarna ordnas i samarbete med regionsförvaltningsverken och kommunerna får information om utbildningarna genast när tidpunkten klarnar. Barnatillsyningsmännens och mödrarådgivningens personals övriga behov av tilläggsutbildning utreds.

Den nya modellen ökar verksamhetens kundcentrering och ger nya möjligheter att stärka papparoollen och föräldraskapet. Den förenklar handlingssätten i kommunerna, förbättrar samarbetet inom social- och hälsovården och är förmånlig totalekonomiskt sett (se även regeringens proposition till riksdagen med förslag till faderskapslag RP 91/2014 rd).

Rätten att väcka talan utvidgas också för den man som anser sig vara barnets far

Den man som anser sig vara barnets far kan i fortsättningen väcka talan om fastställande av faderskap också utan att erkänna faderskapet. Huvudregeln är också i fortsättningen att personer utanför familjen inte ska kunna kräva att den äkta mannens faderskap upphävs. I undantagsfall, då den äkta mannen inte bor tillsammans med sin familj, kan den man som anser sig vara barnets far dock väcka talan om upphävande av faderskap, om det mellan honom och barnet har uppstått ett förhållande jämförbart med ett familjeförhållande.

Möjligt att fastställa faderskapet retroaktivt

Rätten att väcka talan för fastställande av faderskap återinförs för dem som har fötts utom äkten-skapet innan den nuvarande lagen om faderskap trädde i kraft. När den nuvarande lagen trädde i kraft 1976 begränsades talerätten till fem år.

Arvsrätten ska då i princip vara densamma som för övriga arvingar. Det föreligger dock i allmänhet ingen arvsrätt om arvlåtaren har avlidit före den 31 januari 2012. Syftet med bestämmelsen är att begränsa lagens retroaktiva inverkan på arvskiften som redan förrättats.

Justitieministeriet har tillsatt en arbetsgrupp att bereda bestämmelser om återgång av arvskifte. Arbetsgruppen bereder dessutom ett förslag till bestämmelse gällande ansvar för återbäring av egendom för sådana specialfall där den nya faderskapslagen ger arvsrätten till ett barn som fötts utom äktenskapet före den nuvarande faderskapslagen trädde i kraft.

Blanketter för utredning av faderskap

Alla blanketter som i dagsläget används för utredande och erkännande av faderskap ska förnyas. De nya blanketterna fastställs av Institutet för hälsa och välfärd.

Ytterligare information:

Lagstiftningsråd Salla Silvola, justitieministeriet
tfn 02951 50314, fornamn.efternamn(at)om.fi

Konsultativ tjänsteman Marjaana Pelkonen, social- och hälsovårdsministeriet
tfn 02951 63331, fornamn.efternamn(at)stm.fi

Forskningschef Marjo Kestilä, Institutet för hälsa och välfärd
tfn 02952 48723, fornamn.efternamn(at)thl.fi

SÄNDLISTA:

Kommuner
Regionförvaltningsverk
Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården Valvira
Barnombudsmannen
Finlands Hälsovårdarförbund rf
Finlands Barnmorskeförbund rf
Lastenvalvojat ry
Talentia ry
Finlands Kommunförbund

■
Kommuninfo på Internet:

<http://www.stm.fi/sv/pressmeddelanden/kommuninfo>

